https://doi.org/10.37919/0201-419X-2026.104.8
УДК 811.161.2'367'38:82-1

СТИЛІСТИЧНІ ІННОВАЦІЇ ОБІРВАНИХ РЕЧЕНЬ У МОВІ СУЧАСНОЇ ПОЕЗІЇ

ПОХИЛЮК
Олена Миколаївна,

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української філології,
Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;
вул. Нагірна, 13, м. Вінниця, 21019;
e-mail: olhovaolena@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2786-4055

Olena
POKHYLIUK,

Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer of the Department of Philology;
Communal Higher Education Institution "Vinnytsia Humanities Pedagogical College";
13 Nahirna St., Vinnytsia 21019, Ukraine;
e-mail: olhovaolena@ukr.net

У статті представлено результати аналізу обірваних речень у поетичних текстах В. Крупки та Т. Яковенко. Обґрунтовано статус цих одиниць як синтаксичних інновацій компресивного типу, що маркують імпліцитність семантики. Розроблено класифікацію таких конструкцій за функціональними (*апозіопеза*) *та когнітивно-прагматичними* (*медитативно-споглядальні, концептуально-незавершені, ретроспективно-дискурсивні*) *ознаками. Визначено роль недомовленості у створенні емоційної напруги, смислової невизначеності. Виявлено механізми трансформації структурно-семантичної неповноти висловлення в змістово насичені контексти.*

Ключові слова*: обірвані речення, синтаксична компресія, мова поезії, ідіостиль, апозіопеза.*

У сучасному мовознавстві дослідження синтаксичних структур дедалі частіше виходить за межі суто формального опису, зосереджуючись на прагматичних та когнітивних аспектах функціонування мовних одиниць. Одними з найменш теоретично розроблених у лінгвостилістичному аспекті, проте поширених експресивних явищ є обірвані речення. Їх у системі поетичного мовлення кваліфікують як формально «дефектні»

© Видавець Інститут української мови НАН України, 2026. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією Creative Commons: CC BY-NC-ND license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

структури, але такі, що мають широкий змістовий діапазон. Назріла потреба теоретичного переосмислення таких конструкцій не як вияву аномальності, а як свідомої стратегії синтаксичної компресії, що забезпечує імпліцитність тексту та стимулює інтерпретаційну активність реципієнта. Чітка диференціація обірваних речень від неповних та еліптичних одиниць залишається відкритою темою, що потребує системного аналізу на матеріалі текстів різних стилів і жанрів, зокрема сучасних поетичних.

Актуальність статті зумовлена увагою лінгвістів до компресивних стратегій мовлення та посиленням інтересу до фрагментованого синтаксису в сучасному художньому дискурсі. У контексті ідіостилів Віктора Крупки та Тетяни Яковенко дослідження обірваних речень дає змогу зафіксувати нові вектори розвитку української поетичної мовотворчості, де мовна економія поєднується з глибинним психологізмом. На конкретних прикладах продемонстровано, як синтаксична інноваційність корелює з прагматичними завданнями автора, що є важливим для подальшого розвитку теорії поетичного синтаксису та лінгвістики тексту.

Мета дослідження – лінгвістичний аналіз обірваних речень як специфічного різновиду синтаксичних інновацій компресивного типу в поезії Віктора Крупки та Тетяни Яковенко, а також розробка та обґрунтування їхньої функціонально-семантичної класифікації в межах сучасного поетичного дискурсу.

Компресивність у поетичному дискурсі є однією з ключових ознак стилю. Вона виражена в насиченості й образності висловлення за мінімізації синтаксичних форм. Синтаксична компресія, як зазначає О.Г. Межов, зазвичай представлена такими типами речень, як неповні, еліптичні, незакінчені (обірвані, перервані) [Межов 2025: 96]. У цьому контексті обірвані речення репрезентують особливу синтаксичну інновацію, яка поєднує формальну неповноту з глибокою семантичною насиченістю. У лінгвістичній науці на позначення цього явища вживають терміни «незакінчені речення» (К.Ф. Шульжук), «перервані речення» (П.С. Дудик), «обірвані речення» (А.П. Загнітко). Ю.В. Мала узагальнює, що «це початі, але недоговорені до кінця речення, що ними виражені перервані, до кінця не

висловлені думки» [Мала 2015: 102]. Процес структурного незавершення має ситуативно-прагматичні чинники, серед яких хвилювання мовця, пошук потрібних слів, процес обдумування, утримування від продовження висловлення тощо. У художній поезії ці чинники набувають особливого значення, адже саме напруженість, емоційне потрясіння чи спроба передати складну для вербалізації думку зумовлюють застосування фрагментарного синтаксису.

Теоретичне осмислення обірваних конструкцій у діалогічному дискурсі в дослідженні Н.В. Шульжук дозволяє екстраполювати певні положення на поетичне мовлення. Твердження, що такі «реченнєві утворення не порушують правил синтаксичної парадигматики й синтагматики, вони не є виявом аномальності семантичної і структурної організації» [Шульжук 2024: 111], засвідчує їхню нормативність у межах мовної системи та потенціал як стилістичного засобу.

Компресивна стратегія реалізується в поетичному мовленні через редукцію предикатних елементів, що підтверджує концепт речення як прагматичної одиниці, зумовленої контекстом. Як наголошує Н.Й. Коцюба, «незакінчені, перервані синтаксичні конструкції є засобом вираження емоцій в загальній вербальній репрезентації мовної картини, вони засвідчують намагання <…> висловити своє ставлення до повідомлення» [Коцюба 2024: 28–29]. У поетичному тексті це сприяє появі семантичної чи змістової багатозначності, імпліцитності і навіть діалогізації з читачем.

Важливо, що такі конструкції не порушують комунікативної повноти, адже «семантична структура <…> містить імпліцитні предикатні знаки, що мають потенціал розгорнення у пропозицію» [Шульжук 2024: 112], і саме цей потенціал є рушієм інтерпретаційної активності реципієнта.

Обірвані речення як компресивна синтаксична інновація створюють ефект інтриги, когнітивного навантаження, емоційної напруги – усе те, що є домінантним у поетичному мовленні. Недомовленість не є дефектом, а навпаки – естетично й прагматично вмотивованою стилістичною тактикою.

У поетичних текстах Віктора Крупки «Вісь» та Тетяни Яковенко «У глибині небес…» обірвані речення є фундаменталь-

ним поетичним засобом, що вповні корелює з теоретичними положеннями про синтаксичні інновації компресивного типу. Їхня функціональність полягає не лише в естетичному ефекті, але й у створенні відкритого простору для інтерпретації, емоційної напруги та когнітивної взаємодії з читачем.

У поезії В. Крупки ці чинники реалізуються у фрагментах, де емоційне потрясіння або спроба уникнути прямого висловлення спричинюють обірваність: *змовляться сліди з чужими тінями, / прийде світ не у прозорі сни / з подихом-чуттям, що через край…* (Крупка: 5), *і зір напише…* (там само: 6), *ніхто мене… ніхто не розуміє* (там само: 6). Аналогічну функцію «емоційної паузи» спостерігаємо й у поетичній мовотворчості Т. Яковенко, коли висловлення переривається під тиском емоцій ніжності чи болю, що їх переживає ліричний герой: *Народився. / Такий малесенький, як росинка… / – Синку…* (Яковенко: 151); *Це біль… / Він мій. / Залиш його мені* (там само: 212).

Зауважуємо, що важлива структурно-семантична ознака обірваних речень у тому, що «недоговореної частини реципієнт не здатен точно відтворити, а лише уявити й домислити» [Межов 2025: 96–97]. У поезії Т. Яковенко це провокує читача до рефлексії над альтернативним розвитком подій: *Якби мовчав… / Художником… якби… / Та малював… То мав би й нагороди…* (Яковенко: 87). Це перегукується з інтенціями В. Крупки: *вікно, як дотик…* (Крупка: 16) чи *у вікна стукали…* (там само: 17).

Графема «три крапки» є сигналом для активації творчої уяви читача. Дехто кваліфікує їх як «імпліцитні предикатні знаки» [Шульжук 2024: 112]. У творах Т. Яковенко це часто виявляється у формі медитативного переліку, що розмивається в нескінченності: *Тільки небо… / і тиша… / і теплий бриз… / і чужий океан…* (Яковенко: 148–149) або *І тане… і тане… і тане… і вже й нема…* (там само: 215). У В. Крупки таку саму роль «невербалізованого продовження» відіграють незавершені конструкції: *жінко, / ще до молитви, в молитві чи після...* (Крупка: 19).

У мові поезій Віктора Крупки і Тетяни Яковенко відзначаємо активність такої стилістичної фігури, як апозіопеза. До неї вдаються для окреслення емоційно зумовлених обривів ви-

словлення, які виникають у моменти найвищої психологічної напруги чи емоційного афекту, коли вербалізація поступається місцем власне відчуттю або внутрішньому мовчанню. У поезії Віктора Крупки цей тип репрезентовано через фіксацію стану розгубленості чи самотності, як-от у висловленні *ніхто мене… ніхто не розуміє* (Крупка: 6), де пауза маркує глибину внутрішнього розлому. Тетяна Яковенко застосовує апозіопезу для передачі екзистенційного занепокоєння чи незахищеності, що фіксуємо в рядках *А це... / А хай би не було / Таким беззахисним!* (Яковенко: 97) або у фрагментованому описі руху в нікуди: *Я учора ішла собі… / не кудись… / І нізвідки… / в ніку…* (там само: 148). Кожна пауза – маркування ритміко-інтонаційного обриву, зупинки, що в процесі нанизування посилює відчуття втрати орієнтирів ліричним героєм.

За когнітивно-прагматичними ознаками виділяємо кілька різновидів висловлень, що транслюють певні емоційно-психологічні стани ліричних героїв, які перебувають у складних взаєминах зі світом. У таких групах обірваних, перерваних речень визначальну роль відіграють предикати, що актуалізують певні образні асоціації.

Так, медитативно-споглядальні речення передають дифузність часопростору, статичність стану – спокій, розмитість меж між суб'єктом, який є вихідною точкою споглядання, і світом. Віктор Крупка використовує таку незавершеність для створення ефекту тривалої дії, що виходить за межі тексту, наприклад: *і зір напише…* (Крупка: 6), *і голосу не чую...* (Крупка: 20). У такому висловленні обрив активізує зорову уяву читача: треба візуалізувати певні образи – що ж напише вірш (?), яким має бути голос (?). У творах Тетяни Яковенко цей тип реалізується через актуалізацію нечітко окресленого образу, який важко ідентифікується після заходу сонця. Обірвана синтаксична структура – форма підсилення медитативно-споглядального ефекту, що його задають повторювані, нанизувані обставини: *Дорога самотня веде / У небо… / у присмерк… / у присмерк…* (Яковенко: 198). Сповільнення ритму, що його спричинюють паузи, позначені трьома крапками, може бути задане в структурно повному реченні: *Спинись… отут… на житньому лану...* (там само: 101). Натомість три крапки імітують природні паузи в процесі

глибокого замислення, а то й – осмислення довкілля, в якому перебуває ліричний герой, що розмовляє сам із собою: *міста не знаю, не хочу...* (Крупка: 115) та *Їду оце… / Бог знає куди...* (Яковенко: 137).

Недостатність другорядних членів речення (додатків, обставин) спричинює появу концептуально-незавершених речень. Їх можна кваліфікувати і як еліптичні обриви з імпліцитним філософським підтекстом. У таких одиницях недомовлена частина містить ключовий висновок чи онтологічне узагальнення, яке реципієнт має сформулювати самостійно на основі контексту. У поезії Віктора Крупки це виявляється через нагнітання напруги: *і з кожним кроком стає / ще важче й важче. / ще…* (Крупка: 114) або *зникома і незникома. / ще й квіти між…* (Крупка: 134), де частка *ще* чи прийменник *між* стають граничними точками висловлення. Тетяна Яковенко у подібних висловленнях апелює до невизначеності буття: *Ти ще радій, / бо це іще – хтозна…* (Яковенко: 158) чи *Не без любові… / ніби-то й – не без* (там само: 211), де обрив речення акцентує увагу на неможливості остаточного визначення складних почуттів.

Вагомим складником синтаксичної організації проаналізованих поетичних текстів є ретроспективно-дискурсивні речення, що відображають фрагментарність людської пам'яті, нелінійність спогаду чи спробу реконструювати минуле через окремі значущі деталі. Віктор Крупка маркує таку дистанцію між минулим і теперішнім через усвідомлення недосконалості знання: *слова ж не знали ще…* (Крупка: 106). Тетяна Яковенко натомість розгортає пунктирне мовлення як ланцюжок асоціативних нагадувань: *Запам'ятай... / Згадаєм... / Може... / Колись...* (Яковенко: 178) або через спробу зафіксувати плинність часу: *Не зачіпай... / Не рунтай... / Не жени / Із пам'яті отих років вербових* (там само: 72). У цих прикладах графічна перерваність синтаксичного зв'язку відтворює саму природу ремінісценції, яка завжди є неповною та суб'єктивною. Усі вищезазначені типи обірваних конструкцій засвідчують високий ступінь семантичної конденсації текстів, де мовна економія стає засобом поглиблення художнього змісту.

Деякі незавершені конструкції нагадують діалогічні повсякденні ситуації: *не зазирав? / зазирни...* (Крупка: 9), *Чи голоси... чи смійся – / Вільному – вільна воля* (Яковенко: 118) – і фіксують прагнення авторів висловити своє ставлення до повідомлення через недомовленість. Як зазначає Н.Ф. Коцюба, такі одиниці «засвідчують намагання… висловити своє ставлення до повідомлення» та формують «вербально не виражену семантику або підтекст» [Коцюба 2024: 28–29].

Поділяємо думку О.Г. Межова про те, що «кожна із синтаксично компресованих конструкцій формально, семантично, стилістично, комунікативно й пунктуаційно специфічні» [Межов 2025: 96]. У Т. Яковенко обірваність часто набуває форми ліричного затихання: *Без думок і без спогадів... / без мети... / Де лиш я і пісок...* (Яковенко: 148). У В. Крупки це переважно динамічна зупинка на півслові: *ще...* (Крупка: 114).

Отже, поезія Віктора Крупки і Тетяни Яковенко демонструє, як обірвані речення трансформуються з формально неповних у семантично насичені стилістичні засоби. Вони реалізують принцип мовної економії, водночас поглиблюючи психологізм тексту та забезпечуючи ефект «співавторства» читача в осмисленні художньої реальності.

Функціонування таких одиниць зумовлене прагматичними чинниками: емоційною напругою, прагненням зафіксувати невербалізовані стани та створити насичений підтекст. Запропонована функціонально-семантична класифікація спирається на диференціацію апозіопези. Побудовані на її основі поетичні висловлення можуть, з нашого погляду, бути виразниками широкого спектру когнітивно-прагматичних завдань. Зокрема на обстеженому мовному матеріалі виділяємо медитативно-споглядальні, концептуально-незавершені та ретроспективно-дискурсивні конструкції, кожна з яких відіграє специфічну роль у моделюванні художнього простору.

Коцюба Н.Ф. Семантична характеристика емоційно-оцінної лексики в романі Дари Корній «Місяцівна». *Молодий вчений.* 2024. № 6.1(130.1). С. 27–30. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6.1-131.1-6

Мала Ю. Синтаксичні засоби вираження експресивності в текстах ЗМІ. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету*. 2015. Вип. 21–22. С. 99–104.

Межов О.Г. Синтаксична компресія як ознака сучасного медіазаголовку. *Сучасні соціокультурні трансформації: медіа, мова, комунікації: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 квітня 2025 р.).* Київ, 2025. С. 96–98.

Шульжук Н. Прагматичні параметри семантичної структури речення у діалогічному дискурсі. *Studia Ukrainica Posnaniensia.* 2024. Vol. XII. № 2. С. 103–115. https://doi.org/10.14746/sup.2024.12.2.7

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Крупка – Крупка В. Вісь: поезії. Київ: Ліра-К, 2024.

Яковенко – Яковенко Т. У глибині небес… Поезії. Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД», 2020.

REFERENCES

Kotsiuba, N.F. (2024). Semantic characteristics of emotional and evaluative vocabulary in the novel “Misiatsivna” by Dara Korniy. *Molodyi vchenyi, 6.1(130.1),* 27–30. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6.1-131.1-6 (in Ukr.).

Mala, Yu. (2015). Syntactic means of expressing expressiveness in media texts. *Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University, 21–22,* 99–104 (in Ukr.).

Mezhov, O.H. (2025). Syntactic compression as a feature of a modern media headline. *Modern sociocultural transformations: media, language, communications: collection of materials of the International Scientific and Practical Conference (Kyiv, April 3, 2025),* 96–98. Kyiv (in Ukr.).

Shulzhuk, N. (2024). Pragmatic parameters of the semantic structure of a sentence in dialogic discourse. *Studia Ukrainica Posnaniensia, XII, 2,* 103–115. https://doi.org/10.14746/sup.2024.12.2.7 (in Ukr.).

LEGEND

Крупка – Krupka, V. (2024). Axis: poems. Kyiv: Lira-K (in Ukr.).

Яковенко – Yakovenko, T. (2020). In the depths of heaven... Poems. Vinnytsia: TOV “Nilan – LTD” (in Ukr.).

Стаття надійшла до редакції / Received *15.02.2026*
Прийнято до друку / Accepted for publication *12.03.2026*
Статтю опубліковано / Published on *30.06.2026*

Olena Pokhyliuk

STYLISTIC INNOVATIONS OF SYNTACTIC FRAGMENTATION IN THE LANGUAGE OF MODERN POETRY

The article examines the phenomenon of truncated sentences in contemporary poetic discourse, focusing on the poetry collections of Viktor Krupka and Tetiana Yakovenko. These structures are substantiated as a significant form of compressive syntactic innovation that effectively combines formal incompleteness with profound semantic saturation. The study emphasizes that unlike standard elliptical or incomplete sentences, truncated units lack intonational and meaningful finality, thereby creating an open space for reader interpretation and cognitive interaction.

A significant contribution of the research is the development of a functional-semantic classification of truncated syntactic units. Four distinct types are identified: 1) aposiopesis, representing emotional breaks triggered by intense psychological states where verbalization yields to pure feeling; 2) meditative-contemplative sentences, used to convey a sense of calm or diffuse spatio-temporal boundaries; 3) conceptually incomplete structures, which are elliptical breaks containing implicit philosophical conclusions requiring the recipient's active reflection; and 4) retrospective-dotted sentences, reflecting the fragmented and non-linear nature of human memory.

The analysis reveals that these syntactic innovations are pragmatically motivated, serving as tools to express attitudes and emotional states that defy direct verbalization. In Krupka's poetry, these units often manifest as dynamic pauses or existential tremors, whereas in Yakovenko's work, they tend toward lyrical fading and contemplative silence. The research concludes that truncated sentences implement the principle of linguistic economy while simultaneously deepening the psychological and aesthetic impact of the text. They function as deliberate stylistic tactics that transform the reader from a passive recipient into an active co-author of the poetic image.

Key words: truncated sentences, syntactic compression, poetic discourse, idiostyle, aposiopesis.